

A. C. 11558.

2553

Johann Bunyan.

„Kristiinimese teekonna“ kirjutaja on Ford ise lühidelt oma elu sündmusi kirjapannud. Selle väga õpetliku raamatu sisust lühidelt kokkuvõttes, tahame meie siin tema elulugu jutustada.

Tallinnas, 1898.

Типография «Резвельского Наблюдателя».

2553.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 12-го Июня 1898 г.

Johann Bunyan.

„Kristi inimise teekonna“ kirjutaja on kord ise lühidelt oma elulüdinimisi kirjapannud. Selle wäga õpetliku raamatu sisust lühidelt totkuwõtta, tahame meie siin tema elulugu jutustada.

1. Bunyani noorepõlwe aastad.

Johann Bunyan oli waeste wanemate laps. Tema isa saatis teda kooli, kus ta lugema ja kirjutama õppis, aga ei kehtnud kuigi kaua, siis oli ta kõik jälle ära unustanud. Tema elas sellesinatse maailma wiisi järele, „wainu wiisi järele, kes oma tööd teeb sõnakuulmata laste sees“. Suba tema lapsepõlmes leiti pisut neid, kes sellkombel kiruda, wanduda, waletada ja Jumala nime teutada mõistisid, kui tema. Kui ta päewal patude sees oli elanud, siis piinasid teda öösel hirmsad unenäud; tema arwas kuratite kogusid enese ümber nägema, kes teda enestega kaasa wedada tahtsid.

Mõne aja pärast aga kadusid need unenäud ära ja tema ei mõtelnud enam ei taewa ega pörgu peale, waib andis ennast nüüd ihaldusega kõige nooruse himude ja jõleduste orjaks. Warsti oli ta oma selfiliste seas esimene tükimees. Ehk temal küll oma enese kui ka teiste patudest wäga hea meel oli, siiski tundis ta alati südame walu sellest, kui ta nende juures miskit kurja nägi, teda wagadeks peeti.

2. Tõsised mõjud ja nende järeldujed.

Kaunis noorelt heitis Bunyan abielusse ja jäi õnneks ühe jumalakartliku mehe tütre enesele naiseks. Nemad olid mõlemad nii kehwad, et neil mitte ühte kausi ega lusikastgi ei olnud. Selle asemel aga tõi naene temale muud kaasawara ühes, mis temale palju enam wäärt oli, nimelt faks

õpetliku raamatud, mida tema isa surres temale oli jätnud. Ta jutustas ka sagedaste temale, kui jumalakartlik tema isa olla olnud, kuidas ta kõik kurja omas majas kui ka oma naabrite juures karistanud ja ühte kange waga elu elanud. Need jutustamised, kui ka nende kahe raamatu lugemine kihutasid Bunyani üles, et oma elu parandamist nõuda ja selle aegse wiisi järel wagaks ristiniimeseks saada. Tema hakkas siis iga pühapäew üks korda kirikus käima, seal üsna hoolega ligi laulma ja jutlust kuulma.

3. Esimene ärkamine jumalikule elule.

Jumal saatis, et Bunyan ühel päewal oma ameti talituse pärast Bedfordi läks. Seal linnas nägi ta ühes uulitsas 3 ehk 4 waeist naest ukse ees päikese paistel istumat ja sai aru, et nad Jumalast ja jumalikust asjust kõnelesid. Et tema nüüd ka oma armates walmis oli usuasjust rääkima, siis astus ta lähemale, et nende kõnest osa võtta. Aga ta leidis, et see kaugelt üle tema mõistuse käis. Nemad rääkisid just uuest sünnimisest, sest Jumala tööst nende südamete sees, ja kuidas nemad oma loomuliku wiltsust olla tundma saanud. Nemad jutustasid, kuidas Jumal nende hingeis oma armastusega Isanda Jeesuse sees olla katsma tulnud ja misjuguiste pühakirja sõnade ja tõutustega nemad juhutatud, trööstitud ja kinnitatud olla saanud kurati kiusatuste wastu. Siis rääkisid nemad ka sest ärarikutud olekust ja uskumata meelest, mis weel nende sees elutseb ja tegid oma eneste õigust halwaks ja jälgiks, kui roojast ja täieste tühist asja.

Seal nagu oleks Bunyanile üks seestpidine rõõm ja üks temale tundmata kõrgem elu kõigest nende sõnadeist wälja sارانud. „Nemad olid minu meelest“, ütles ta, „kui teise maailma inimesed, ühe rahwa seas, kes üksi elab ja mitte teiste inimeste seltsi arwata ei ole. Minu süda hakkas selle üle märtsima ja minu oma seisust hirmuga tähelepanema. Sest kõige minu usuõpetuse ja õndsaks-jaamise mõtete juures ei olnud minul uut sünnimist weel

iaal meele tulnud. Seda rõõmu ja rahu mis Jumala tõutused annavad, tundsin ma niisama wähe, kui oma südamel kawalaid ja pööratseid olekuid. Tasaselt liikumaid kurje mõttid ei pannud ma mitte tähele ega ei teadnud mis kurati kiisatused on ehk kuidas nende mastu panna."

Kui ta tül aega waikselt mõttes neid oli kuulnud, läks ta ära oma ametisse. Aga nende kõne läks temaga kaasa ja tema süda oli alati sellega tegewusel. Sellepärast ei wõinud ta mitte jätta, weel sagedaste jälle nende armisa inimeste juure minna, ja mida enam ta seda tegi, seda kardetawamaks läks temale tema oma seisus. Üksna arusaamata kombel kerkisid nüüd kaks asja tema sees ülesse, mis temale enne hoopis wõerad olid olnud ja mida tema sellepärast imekspanemisega enese juures tähelepani. Esimene oli see, et tema süda täieste pehmeks ja järeleandjaks sai, nõnda et ta kõigile, mis pühakiri ütleb, kohe digust andis, kui see ka temasse weel nii kõwaste puutus. Teine uus asi oli, et ta omas meeles sügawaste järelemõtlemata hakkas, pühakirja ja kõige headuse üle, mis ta iial selle sees oli lugenud ehk kuulnud. Tema oli kui see, kes ühe märste hallika on leidnud ja nii ahneste selle sees joob, et enam järele jätta ei taha. „Minu meel oli nii igawese aja ja taewariigi poole pöördud, et ei löbu ega kaju, ei meelitamisest ega ähwardamisest mind sest äratiskuda ei wõinud. Jah, seekord oleks niisama raske olnud. minu meelt taewast maa peale tõmmata, nagu mull pärast sagedaste raske on olnud, (oma häbi tõnnist) seda maa pealt taewasjale tõsta."

Üksna haruldane tuli see temale sellajal ette, kui ta ristitiinimesi wäljaspidiste kahjude ehk omastete surma juhtumiste pärast kurvastud ja rõhutud olekus nägi. Oh, mõtles tema, kui palju tüli tehasse ühe nii wähesel asjal pärast! Oleks minu hing aga aidatud ja oleksin mina selle peale kindel, siis tahaksin mina enmast palja leiba ja wee juures wäga õnnelikuks armata. Mis teda iseäranis rahutumaks tegi, oli see, et ta mõnda tundma õppis, kes tülk aega hinge hädas nutnud ja palunud olid, — selle järele

pisut kergitust leidnud, ilma et tõsi pattude andeks andmist ja uut südant oleks saanud. Tema oli mures, et temaga seefama lugu tuleb. Seepärast kirjendas ta Jumala poale kõigest väest, et ta teda ometi selle eest hoiaks. Nõnda käis ta kaua aega küürus ja kurvalt.

4. Jahutamise aeg.

Viimaks tuli jahutamise aeg. Kord kuulis ta ühte jutlust selle kirja tunnistuse üle: „Vaata, sa oled ilus, mu sõbruke; vaata, sa oled ilus.“ (Uleml. 4, 1.) Jutlustaja tähendas seda koguduse ja iga peastetud hinge kohta, kes Kristuse sõbruke on ja näitas, et tema armastus ise kefi kuusatuses ja maha jäetud oleku tundmises jäeb. Muu seas ütles tema: Kuule, waene kuusatud hing, kui sa kuusatuste läbi ja selle läbi, et Tema oma pale sinu eest wargule paneb, rõhutatud ja kurvastatud saad, mõtle siiski nende kahe sõna peale: „Minu sõbruke.“

See tungis Bunyanist läbi. Tema oli Jumala armastusest ja halastusest nii finni mõetud, et ta warestele, mis ta enese ees hiljuti kintud maa peal nägi, sellest oleks jutustada mõinud.

Kui ta ennaft edespidi jälle süüga foormatud ja oma pattude tundmisest rõhutatud tundis, siis toodi temale Kristuse surm hinge ette. Jah, tema südame tunnistus sai siis Kristuse werega nõnda riputatud, et ta seda kogemata leidis, kuidas praegu ses südametunnistuses, kus natukese aja eest käst walitses ja ahwardas, nüüd Jumala rahu ja armastus Kristuse läbi elas. Tema meelest nagu oleks armufiri taewaft temale kätte saadetud, mitme külde pitseriga, mis seal külges rippusid. Rõõmuga tuletas ta nüüd meele iga üksikut Jumala armu ülesnäitamist, mis temale oli juhtunud ja igatses jagedaste Dnnistegija jälletulemist ja nähafaamist, kelle pea kibuwitsa krooniga kroonitud, kelle filmi sülitatud, kelle ihu murtud ja kelle süi ohwer tema patude eest oli antud.

5. Mõned teadused Bunyani väljaspidisest elust.

Tema sündis aastal 1628 Elstowis Inglismaal, üks penikoorm Bedfordist kaugel. Oma ameti poolest oli ta katelsepp. Kui Bunyan arvata 27 aastad wana oli, kinnitas ta ennaft Bedfordi koguduse liikmeks. Mõned aastad pärast seda nõuti temalt, et ta wähest koguduse ees ühte maanitsuse sõna kõneleks. Aga warsti sündis, et hinged tema läbi äratatud ja usklikuks said ja et palju inimesi tema jutluste juure kokkumoolasid. Sellepeale seati teda eelkäidawa palwe ja paastumise järele Jumala sõna kuulutajaks ja tema ei kuulutanud siis mitte ainult Bedfordis, waid ka kõigis ümberkaudsis kohtates. See isearalik wiis ja järeldus, mis tema jutlustamisel oli, äritas tõe waenlased wihtamisele. Esnalt tormasid nad kõigesuguste walede, laimamiste ja kurja kõnedega tema peale, aga tema ettewaatlik ja tähtsal möödul laitmata elukaik tegi seda kõik tühjaks. Aga et Krommwelli surmaga inglise wabatriik ja sellega ühtlasi ka selleaegne usupriius lõppes, tarwitasid nad seda eneste kasuks ja panid walitsuse käe warre tema wastu liikuma. Kui Bunyan 12 Novembril 1660 Samsellis Harlingstoni lähedal jutlustada tahtis, wõeti teda häkitselt finni ja wiidi Bedfordi wangi. Ülekuulamisel kästi teda jutluse pidamist maha jätta. Kui ta seda ei tahtnud, saadeti teda wangihoonesse tagasi, kus ta 12 aastat finni istus. Ometi pööris Issand wangihoidja südamet tema poole, nõnda et see temale sagedasti luba andis Bedfordi koguduse (mis sell ajal enam salaja peeti) minna ja ka omaksid teda waatama tulla. Kõigewalufsam oli temal oma pimedat tütrekest nähes, kus ta muretses, et see olla müüd kõige hädade ja puuduste kätte jäetud. Aga Issand trööstis teda kõige selle sees. Oma käsitöödega, mis peale ta ennaft wangitornis andis, läks tal korda oma abikaasale ja lastele natuke ülespidamist muretseda.

Bunyani wangipõlwe kohta maksab see sõna: „Inimesed mõtlesid kurja teha, aga Jumal mõtles seda heaks.“ Kui teda mitte wangi ei oleks pandud, siis oleks ta mi-

dugi ükši selleaegse rahwale õnnistuseks olnud. Wangitojas aga leidis ta aega ja mahti, julge tarwitada ja ühte raamatud kirjutada, mis kahe aastajaja jooksul kõige uufselftside ristiinimestest loetud, armastud ja kiidetud saab. — See on tema kuulus „ristiinimese teekond“, mida kohe tema ilmunise järele, rahwast himuga loeti ja pärast õpetatud meestest üheks inglise kirjawara algupäralisemaks ja paremaks sünnituseks seletati.

Kaheteistkümnne aastase wangistuse järele sai Bunyan wiimaks aastal 1672 wabaks lastud ja jutlustas pärast kogu maal arwurikka rahwa hulgade ees. Ka Londonis woolasid tuhanded kofku, liiategi kui veel üks päew enne seda teada saadi, et ta jutlustada tahtis. Kuulus Dr. Owen ja isegi Londoni Major Sir John Shorter istusid heameelega tema kuuljate seas.

Tema elu wiimne töö ja wäsitamine oli see, et ta ühe pojale, kes oma isa armu ja armastust oli kautanud, seda tema himustamist mööda jälle tagasi wõita katsus. Bunyan reisib selle pärast isa juure ja temal läks täieste korda, teda oma pojaga äralepitada. Kuid tagasi tulles langes üks ränk wiimasadu tema peale, tema jäi haigeks ja juri kümne päise haiguse järele, ühe sõbra majas 31. Augustil 1688, 60 aastad wana. Oma surma eel rääkis ta, et temal wäga kange igatsus on kodu olla Isanda juures ja warsti seadis ta ka oma ajalikud asjad korraks, mis seda kergem oli, sest et ta juba mitu aastad enne, uute tagasiufamiste mure pärast, kõik oma waranduse oma abitaasa Eliisabeti hooleks oli annud. Tema abitaas juri warsti pärast teda; tema pime tütrekene oli ju enne teda surnud. Kolm last jäid aga veel elama. Tema on 60 raamatud kirjutanud, kelle seas peale „Ristiinimese teekonna“, veel kaks tähendamise wiisil kirjutatud raamatud on, „püha sõda“ ja „waimulik Jeruusalem“. Nende kirjade läbi räägib tema veel, ehk ta küll on ärasurnud ja auustab Jumalat, kelle meelepärast on, halwa tööriistade läbi suuri asju teha.